

Profeten geen instrumenten die naar Gods pijpen moesten dansen

De profeten, wie kent ze niet? Mozes, Samuël, Nathan, Elia, Jeremia en Hosea die moed verzamelden om God meer te dienen dan de mensen. Wat waren dit voor mensen, deze 'mannen van God'?

Recensie

Wessel ten Boom

In 1962 verscheen van de Joodse filosoof/theoloog Heschel een boek over dit onderwerp dat bij verschijning onmiddellijk opviel. Het is onlangs in het Nederlands vertaald en heeft nog niets aan actualiteit ingeboet.

Abraham Joshua Heschel werd in 1907 in Warschau geboren uit een familie van rabbijnen. In tegenstelling tot zijn broer werd hij echter geen rabbijn, maar koos hij een weg via de universiteit in Berlijn om later de joods-liberale en links georiënteerde Martin Buber op te volgen in het *Jüdisches Lehrhaus* in Frankfurt. Maar in 1938 werd hij door de nazi's Duitsland uitgezet en hij kwam in 1940 aan in de Verenigde Staten om daar de rest van zijn leven te doceren. Hij raakte er bevriend met Martin Luther King en diens burgerrechtenbeweging en protesteerde als velen tegen de oorlog in Vietnam. In 1972 overleed Heschel, gerespecteerd en bewonderd om zijn grote kennis van de Europese cultuur en zijn eigen filosofische/theologische inzet.

Denkbeweging

In 1954 verscheen *God in search of man*, in 1986 uitgebracht onder de titel *God zoekt de mens*. Deze titel geeft mooi de denkbeweging weer die ten grondslag ligt aan Heschels werk: niet de mens zoekt God, maar God zoekt de mens. Dat is het beslissende aan de bijbelse geschriften, wat hen tot een eigen soort geschriften maakt, en waardoor het jodendom een andere plaats inneemt binnen de godsdienstwetenschappen dan de overige, 'heidense' godsdiensten, aldus Heschel.

Binnen het christendom zal vanaf de jaren twintig de bekende Karl Barth een zelfde soort denkbeweging maken: zolang wij willen opklimmen naar God, blijven we vrijmachtig steken in onze eigen religie; maar God is nu juist neerge-

daald naar ons in zijn Zoon om ons hiervan te bevrijden.

Als deze denkbeweging, God op zoek naar de mens, ergens voorbeeldig tot uitdrukking komt, dan wel rondom de profeten. In die zin vormt dit boek dan ook een uiterste concentratie van Heschels denken. En het is daarbij duidelijk dat onder de grote wetenschappelijke kennis die dit boek ontvouwt, een hart klopt dat diep geraakt is door de het verschijnsel van Israëls profetie. Want wat gebeurt er als God de mens zoekt?

Na een introductie op alle profeten stuk voor stuk (het zwakste deel van het boek) zien we Heschel hoofdstuk na hoofdstuk steeds weer het unieke verschijnsel beklemtonen van de profetie binnen Israël door deze te vergelijken met profetische vormen en verschijningen binnen andere godsdiensten en culturen. Hij maakt daarbij wel veel uitstapjes naar Grieken en Romeinen en de inwoners van Mesopotamië, terwijl zijn punt wel duidelijk is.

Grote geheim

Aan de andere kant cirkelt hij steeds om dat grote geheim heen van de ontmoeting met God waarvan de profeten getuigen. Hoe kunnen wij deze ontmoeting rechtdoen zonder dat wij er bij zijn geweest? Hoe kunnen wij deze profeten serieus nemen als mensen die een boodschap, een 'Woord van God' ontvingen, en die tegelijkertijd daarin zichzelf zijn gebleven?

De vele vergelijkingen met andere culturen maken duidelijk dat in dat laatste nu net het eigene van Israëls profetie blijkt te liggen. Want waar bij 'heidense' culturen profetie altijd min of meer een vorm van zelfverlies is, waarbij 'het goddelijke' zich een moment meester maakt van de profeet (een orakel, een priester, een sjamaan, kortom het dienstdoende medium) en hem als zelfstandige persoonlijkheid uitschakelt, daar gebeurt bij Israëls profeten het omgekeerde: zij worden door de ont-

Profeten waren veel eerder partners van God, die tegen wil en dank naar deze wereld moesten kijken met Gods eigen ogen, met Gods eigen hart. Foto: FD

De profeten
ervoeren hun ambt
niet als geestelijke
verlichting, maar als
een soms nauwelijks
te dragen last

moeting met God alleen maar méér mens.

Met al hun zintuigen en hun bewustzijn worden zij juist 'wakker' en als nooit tevoren op God betrokken. Bij de heidenen zoekt het medium zijn god op door (bijvoorbeeld door verdoving) over zijn eigen grens te gaan, in een roes te raken en zo zichzelf aan god te verliezen - de mens zoekt God. In Israël roept God de profeet tot bewustzijn door een concreet en bepaald woord ('Zo spreekt de HEER') en een opdracht waarvoor hij moet voldoen - God zoekt

de mens. Is bij het heidendom alles erop gericht om los te komen van de werkelijkheid, de profeet van Israël moet de werkelijkheid juist in.

Gaat dit alles zonder slag of stoot? Nee. Natuurlijk hebben de profeten het gevoel gehad 'overweldigd te worden door het woord' (560). Deze roepstem van God was een 'donderslag in de wereld en een bliksemflits in de ziel' (559) waaraan ze geen weerstand konden bieden. Anders dan de heidense profeten zochten ze juist geen extase, maar spartelden eerder tegen. Ze ervoeren hun ambt niet als een geestelijke verlichting, maar juist als een soms nauwelijks te dragen last. Dus zij bogen voor God - maar hun wil en daadkracht werd bepaald niet uitgeschakeld.

In dit persoon-woorden raken we aan Heschels overtuiging, maar ook zijn ontroering over de profeten: aan hen zien we hoe God en mens samen zagezegd het avontuur ingaan, hoe de mens deel krijgt aan Gods diepste hartstochten en bewegredenen; aan zijn woede over het onrecht en zijn medelijden om het verloren gaan van de zwakken; aan zijn liefde vol vergeving.

Kan de filosoof Plato spreken over de ziel als een snareninstru-

ment dat door de godheid als een plectrum bespeeld wordt - hoe ver zijn we dan wel niet verwijderd van de intieme verhouding van een Jesaja of Jeremia. Profeten waren geen instrumenten, geen doelzakken of blaasbalgen die naar Gods pijpen moesten dansen, maar veel eerder partners van God, die tegen wil en dank naar deze wereld moesten kijken met Gods eigen ogen, met Gods eigen hart, en die nu met alleen Gods woord in de mond het volk de waarheid moesten zeggen.

We zien Heschel in dit boek strijden, tegen het 'heidendom' en tegen de Duitse wetenschap die in zijn dagen geen oog had voor het bijzondere van Israëls profetie. Maar vooral tegen een wereld, ónze wereld, die koud en onaangedaan blijft bij onrecht en zich verre houdt van Gods bewegelijkheid met ons. De wereld die niet weet hoezeer Hij ons zoekt als zijn mens, zijn partner.

Dr. W.H. ten Boom is predikant en redactie-secretaris van In de Waagschaal

De Profeten. Abraham Joshua Heschel. Uitgeverij Skandalon, 50,00 euro

Christenen in Syrië verdedigen zich

Gelovigen worden getraind; steeds meer ontvoeringen

Damascus/Aleppo | Christenen in Syrië hebben zwaar te lijden door de burgeroorlog. Vorige week verklaarde de Syrische bisschop Jean Kawak tijdens een bezoek aan Nederland dat christenen tussen twee vuren inzitten. Ze willen aan de ene kant onpartijdig zijn en streven naar vrede in het conflict maar moeten - en willen - zich ook verzetten. „Meer dan honderdduizend inwoners zijn er gedood in dit conflict. Het heeft ons nergens gebracht. Dit moet stoppen”, verklaarde de bisschop op een bijeenkomst in Utrecht.

Dat leidt er toe dat er inmiddels

ook christelijke milities in Syrië zijn die als martelaren hun eigen kruistocht voeren tegen het geweld, zo meldde de Duitse krant *Die Welt* deze week. „Wij verdedigen ons”, aldus Elias, een zeventienjarige boerenzoon die de zijde heeft gekozen van Sotero, een christelijke verdedigingsbeweging. Ze vechten in het noordoosten van Syrië waar ongeveer tweehonderdduizend christenen wonen. „Wij hebben onze eigen cultuur en taal. We spreken Aramees, de taal die Jezus ook sprak.” Elias wil met zijn kameraden dat de geschiedenis van zijn volk door blijft gaan en daarom verzet hij zich. „We worden door moslims bedreigd die ons vernietigen willen”, zegt hij gewapend met een Kalasjnikov.

De christenen trainen samen met

de Koerden die aan het front vechten. Er zijn zelfs speciale trainingskampen. Het moet ook bijdragen aan het terugdringen van het aantal ontvoeringen door moslimgroeperingen. Steeds meer gelovigen zijn hier het slachtoffer van. Christenen worden daarbij soms door de ontvoerders bedreigd om hun geloof af te zweren en zich te bekeren tot de islam.

Autoaccu

In *Die Welt* is het relaas van een christenen te lezen die met een autoaccu werd gemarteld. Zo vertelt Joseph hoe hij acht dagen lang in handen was van moslimrebellens die zeer brutaal te werk gingen. Uiteindelijk kwam hij als door een wonder vrij nadat een sharia-rechtbank hem

Christenen worden door ontvoerders bedreigd om hun geloof af te zweren en zich te bekeren tot de islam

vrijspak. Zeer waarschijnlijk moest de familie van Joseph wel losgeld betalen, maar daar wordt niet over gesproken tijdens het feest ter viering van zijn thuiskomst.

Voor de burgeroorlog begon telde Syrië twee miljoen christenen. Nu zijn meer dan 450.000 Syrische christenen op de vlucht geslagen. Het geweld gaat nog steeds door. Moslim-extremisten hebben deze week in een christelijk dorp in Syrië zeker vijf ongewapende burgers doodgeschoten. Dit meldde het Syrische Observatorium voor Mensenrechten.

Volgens de activisten schoten sluipschutters vanaf daken op burgers in de plaats Sadad in de provincie Homs. In Sadad wonen aanhangers van de Syrisch-Orthodoxe Kerk. In de plaats waren al vluchtelingen uit andere dorpen opgevangen.

De ontheemden en een aantal inwoners van Sadad zijn naar de stad Homs gevlucht. Nergens vinden christenen veiligheid en rust.